

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΕΤΑΡΤΗ 20 ΜΑΪΟΥ 2009
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΡΕΙΣ (3)**

ΚΕΙΜΕΝΟ

Μίλτος Σαχτούρης

Ὁ Ἐλεγκτής

Ἔνας μπαξές γεμάτος αἶμα
εἶν' ὁ οὐρανός
καί λίγο χιόνι
ἔσφιξα τά σκοινιά μου
πρέπει καί πάλι νά ἐλέγξω
τ' ἀστέρια
ἐγώ
κληρονόμος πουλιῶν
πρέπει
ἔστω καί μέ σπασμένα φτερά
νά πετάω.

(Τά φάσματα ἢ ἡ χαρά στόν ἄλλο δρόμο, 1958)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Ἐνα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ποίησης του Μίλτου Σαχτούρη είναι η χρήση υπερρεαλιστικών εικόνων. Να καταγράψετε τις τρεις υπερρεαλιστικές εικόνες με τις οποίες διαρθρώνεται το συγκεκριμένο ποίημα.

Μονάδες 15

B1. Ἐχει επισημανθεί ὅτι τα χρώματα είναι κυρίαρχο στοιχείο της ποιητικής του Μίλτου Σαχτούρη.

α) Να επαληθεύσετε με αναφορές στο ποίημα την παραπάνω επισήμανση.

Μονάδες 10

β) Να σχολιάσετε τον συμβολικό χαρακτήρα των χρωμάτων που κυριαρχούν στο ποίημα.

Μονάδες 10

B2. Να σχολιάσετε τον τίτλο «Ο Έλεγκτής» του ποιήματος του Μίλτου Σαχτούρη ως προς τη γλωσσική του μορφή.

Μονάδες 20

Γ. «έγώ
κληρονόμος πουλιών
πρέπει
έστω και μέ σπασμένα φτερά
νά πετάω.»

Να σχολιάσετε το περιεχόμενο των παραπάνω στίχων σε δύο παραγράφους (140-160 λέξεις).

Μονάδες 25

Δ. Το ακόλουθο ποίημα του Γιάννη Ρίτσου με τον τίτλο «Ανταπόδοση» είναι ένα ποίημα για τον ρόλο του ποιητή. Να το συγκρίνετε ως προς το περιεχόμενό του με το ποίημα «Ο Έλεγκτής» του Μίλτου Σαχτούρη.

Μονάδες 20

Ανταπόδοση

Πάλεψε μέ τίς λέξεις, μέ τό χρόνο, μέ τά πράγματα. Έδωσε
θέση

στήν πεταλούδα, στό χαλίκι, στ' άλογάκι τής Παναγίας,
στους όλονύκτιους στεναγμούς τών άστρων, στή δροσοστάλα
πού πέφτει άπ' τό ροδόφυλλο, στ' άρρωστο άηδόνι, στίς μεγάλες
σημαϊες,

στό γαλάζιο, στό κόκκινο, στό κίτρινο. Πλούτισε τόν κόσμο
μέ μόχθο κι έγκαρτέρηση. Σκαλί σκαλί
άνέβηκε τήν πέτρινη τεράστια σκάλα. Τώρα, εκεί πάνω,
άλλα παράσημα δέν έχει πιά παρά τά βέλη στά γυμνά πλευρά
του.

*Ανθολογία Γιάννη Ρίτσου, Επιλογή Χρύσα Προκοπάκη, Εκδόσεις
Κέδρος, Αθήνα 2001*

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟΥΣ

1. Στο τετράδιο να γράψετε **μόνον** τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, εξεταζόμενο μάθημα, κατεύθυνση). **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων, αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Καμιά άλλη σημείωση δεν επιτρέπεται να γράψετε.**
Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας σε όλα** τα θέματα.
4. Να γράψετε τις απαντήσεις σας **μόνον με μπλε ή μαύρο στυλό διαρκείας και μόνον ανεξίτηλης μελάνης.**
5. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
6. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
7. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.00 π.μ.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ 2009

Ενδεικτικά αναφέρονται:

A.

Ο Μ. Σαχτούρης αντλεί τα θέματα του από τις εμπειρίες του, τα προσωπικά του βιώματα και την εποχή του. Ο ποιητής φορτισμένος από το κλίμα σύγχυσης που επικρατούσε κατά τη μεταπολεμική περίοδο αλλά και τις εμπειρίες που είχε από τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο και τον εμφύλιο, επιχειρεί μέσω της ποίησης να απομακρύνει τον αναγνώστη από την πραγματικότητα. Στο πλαίσιο αυτό, χρησιμοποιεί στο ποίημα του πολλές υπερρεαλιστικές εικόνες.

Η πρώτη εικόνα εντοπίζεται στους στ. 1-3, πρόκειται για την εικόνα του «κακοποιημένου ουρανού» που περιορίζεται, αν και απέραντος, σε «μπαξέ». Το αίμα και το χιόνι συνδέουν συνειρμικά με τη ζοφερή μετεμφυλιακή εποχή. Η δεύτερη εικόνα πλάθεται στους στ. 4-6. Ο «ουράνιος μηχανοδηγός» που αίρεται μεταξύ ουρανού και γης και επιφορτίζεται με το χρέος να «ελέγξει τ' αστέρια», να κρατήσει το φως, τη ζωή και την ελπίδα στους δισεχτούς καιρούς. Η τρίτη εικόνα, αυτή του «ποιητή – πτηνού» στους στ. 7-11. Οι εικόνες του ποιήματος συναιρούν και συμπυκνώνουν το «μήνυμα» της ιστορίας. Με το συμβολισμό τους αισθητοποιούνται οι κύριες ιδέες του ποιήματος, δηλαδή πως είναι δύσκολη η πνευματική ανάταση του ανθρώπου και της κοινωνίας.

B.1.α.

Ο Σαχτούρης μέσα από την ποίησή του δίνει ιδιαίτερη σημασία στα χρώματα. Με τη χρήση και την αποτύπωσή τους καταφέρνει και δίνει μια διαφορετική όψη στα αντικείμενα και στα γεγονότα. Κύρια χρώματα της ποίησής του είναι το άσπρο, το κόκκινο, το γαλάζιο αλλά και το μαύρο, που άλλες φορές παρουσιάζονται αδιαίρετα ενώ άλλες αναμειγνύονται. «Ο ελεγκτής» υπακούει στο χρωματικό κανόνα του ποιητή: «ένας μπαξές γεμάτος αίμα...ο ουρανός»: το κόκκινο του αίματος σε αντίθεση με το γαλάζιο του ουρανού, «λίγο χιόνι»: το λευκό, «να ελέγξω τ' αστέρια» το υπονοούμενο μαύρο του σκοταδιού, η αντίθεση με τη λάμψη των άστρων.

B.1.β.

Το κόκκινο, που μπορεί να λάβει ποικίλους συμβολισμούς, στο ποίημα συμβολίζει έναν κόσμο τρομακτικό, βίαιο, νοσηρό, έναν κόσμο πολέμου, αγριότητας, σφαγής. Ταυτόχρονα, παραπέμπει στον υλιστικό κόσμο, στον κόσμο της καθημερινότητας, στην πραγματικότητα μέσα στην οποία κινείται ο σύγχρονος άνθρωπος. Αυτές οι συνθήκες είναι που σχεδόν έχουν εξαφανίσει το λευκό του χιονιού, το οποίο δείχνει να συμβολίζει την αγνότητα, την προσδοκία, την αισιοδοξία και τη μικρή ελπίδα που υπάρχει ακόμη και αντιστέκεται. Ο ουρανός, που είναι πάγιο αίτημα στην ποίηση του Σαχτούρη και το μέρος όπου πρέπει να διαφυλάσσονται οι ηθικοπνευματικές αξίες, προβάλλει το γαλάζιο χρώμα. Η νύχτα και το μαύρο αντιτίθενται με τη λάμψη των αστεριών. Το σκοτάδι του ιστορικού χαλασμού το διαπερνά το φως των αστεριών.

B.2.

Οι τίτλοι στον Σαχτούρη είναι συνήθως ουσιαστικά συνοδευόμενα από ένα οριστικό άρθρο. Ο τίτλος, λοιπόν, που αποτελείται από ένα άρθρο και ένα ουσιαστικό, γραμμένος σε α' πρόσωπο συνδέεται άμεσα με το περιεχόμενο του

ποιήματος, καθώς ο ποιητής είναι και ελεγκτής των αστεριών αλλά και καθοδηγητής των ανθρώπων από τον κόσμο της ύλης σ' αυτόν του πνεύματος και των αισθήσεων, δηλαδή από την πραγματικότητα στο όνειρο και τη φαντασία μέσω της ποίησης. Μεταφέρει έτσι πιο άμεσα τον αναγνώστη και οριστικοποιεί τον ελεγκτή, δηλαδή ότι αναφέρεται στον ποιητή και όχι σε οποιονδήποτε άλλο που θα μπορούσε να εκμεταλλευτεί αυτό το χαρακτηριστικό κυριολεκτικά ή μεταφορικά. Αυτός είναι ένας τρόπος για να ορίσει ο ποιητής το χώρο του, ώστε να προετοιμαστεί ο αναγνώστης της ποίησης του για την είσοδο στον μαγικό του κόσμο, όπου κατά κανόνα παρακολουθεί μια παράξενη και ωστόσο γοητευτική μικρή ποιητική ιστορία.

Γ.

«Ο ελεγκτής» είναι ένα ποίημα ποιητικής, που σημαίνει ένα ποίημα που διερευνά το ρόλο του ποιητή και της ποίησης σε δύσκολους και στυγερούς καιρούς και παρά τη συντομία του, καταγράφει με πληρότητα την ιστορία και τη θέση του. Η τρίτη εικόνα του ποιήματος παρουσιάζει τον ποιητή μεταμορφωμένο σε πουλί να εποπτεύει τον ουράνιο και γήινο χώρο. Ως κληρονόμος πουλιών αγωνίζεται να είναι συνεπής στο χρέος του «έστω και με σπασμένα φτερά». Το «εγώ» του ποιητή αυτονομείται και καταλαμβάνει ολόκληρο το στίχο, δείχνοντας την ιδιαιτερότητα της αποστολής του ως θεματοφύλακα των ηθικοπνευματικών αξιών μέσα σε δύσκολους καιρούς. Το ρήμα «πρέπει» τονίζει την αναγκαιότητα αυτού του ρόλου και τη συναίσθηση της ευθύνης του ποιητή. Η ενότητα αυτή προβάλλει το «μήνυμα» του ποιήματος: ο ποιητής πρέπει να βρίσκεται σε εγρήγορση, έστω κι αν είναι ψυχικά τραυματισμένος από την εποχή του. Ο «τραυματισμός» του ποιητή εκφράζεται με την εικόνα των σπασμένων φτερών, φράση που αποδεικνύει ότι είναι υποχρεωμένος να βρίσκει τη δύναμη να αντιστέκεται και να μένει συνεπής στο καθήκον του, ακόμα και στις πιο αντίξοες συνθήκες - ο ίδιος αισθάνεται συνεχιστής (κληρονόμος) μιας ποιητικής παράδοσης και οφείλει να ανταποκριθεί στις ευθύνες αυτού του ρόλου.

Δ.

Τα δύο ποιήματα ανήκουν στην ευρεία ομάδα των “ποιημάτων για την ποίηση”, τα οποία σχολιάζουν μάλιστα την ποιητική ιδιότητα στους δύσκολους καιρούς. Αν και οι δύο ποιητές –ο Γιάννης Ρίτσος και ο Μ. Σαχτούρης- ανήκουν σε άλλη ποιητική γενιά και έχουν υιοθετήσει διαφορετική προσωπική και ποιητική στάση τα κοινά θέματα στα δύο αυτά ποιήματά τους είναι αδιαφιλονίκητα. Συγκεκριμένα, οι δυο ποιητές είναι επηρεασμένοι από τον υπερρεαλισμό, γι' αυτό δικαιολογείται η χρήση συμβόλων έτσι όπως αποτυπώνονται και στα δυο ποιήματα. Αρχικά, και τα δυο ποιήματα παρουσιάζουν το ρόλο και το χρέος του ποιητή. Μετέωροι οι ποιητές και στα δύο ποιήματα. Ακόμη, γίνεται αναφορά στον ουρανό και ειδικότερα στο Σαχτούρη εντοπίζεται στην εικόνα του ποιητή-μηχανοδηγού που πρέπει να ελέγχει το φως των αστεριών. Ανάλογη εικόνα υπάρχει και στο ποίημα του Γ. Ρίτσου όπου ο ποιητής «σκαλί σκαλί ανέβηκε την πέτρινη σκάλα» . Με τον τρόπο αυτό τονίζεται η δυσκολία της αποστολής του. Στο ποίημα του Σαχτούρη ο ποιητής λανθάνει πίσω από την ιδιότητα του ελεγκτή (στ. 5), ενώ στο ποίημα του Ρίτσου το υποκείμενο παραμένει ανώνυμο και χωρίς ιδιότητα, ωστόσο υπονοείται η ποιητική παρουσία («Πάλεψε με τις λέξεις»). Τέλος, αξιοσημείωτη είναι και στα δύο ποιήματα η συμβολική παρουσία χρωμάτων, που εν μέρει μάλιστα ταυτίζονται.